

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(шифр та найменування спеціальності)
за магістерською програмою професійного спрямування
«Державні та муніципальні фінанси»
(назва магістерської програми)

на тему: «Доходи місцевих бюджетів України: сучасний стан та проблеми
забезпечення»

Виконавець:

Студентка Факультету фінансів та
банківської справи
Чуприна Катерина Євгенівна

/підпис/

Науковий керівник:

К.е.н., доцент Волкова О.Г.

/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми: Місцеве самоврядування набуло статусу особливого інституту в системі нашого суспільства, з огляду на те, що воно сприймається як раціональна і демократична модель влади на місцях та є важливим аспектом сучасної спільноти. Наявність місцевого самоврядування означає децентралізацію влади, розширення можливостей для участі громадян в управлінні справами держави й суспільства, реалізацію права територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення. Система місцевого самоврядування формує можливість для реалізації безпосередніх потреб мешканців населених пунктів, узгодження загальнодержавних інтересів тощо через місцеві бюджети. Місцеві бюджети є вагомим чинником соціально-економічного розвитку та фінансової стабільності регіонів, інструментом реалізації державної регіональної політики, джерелом фінансових ресурсів для утримання та розвитку місцевого господарства, забезпечення конституційних гарантій та соціальних потреб населення.

Мета дослідження: полягає у дослідженні сучасного стану формування доходної частини місцевих бюджетів України та визначити проблеми їх забезпечення.

Завдання дослідження:

- узагальнити теоретичні аспекти визначення доходів місцевих бюджетів;
- здійснити аналіз сучасного стану формування доходів місцевих бюджетів України, бюджету Одеської області ;
- розробити математичну модель впливу темпів рсту ВВП на процес формування доходної частини місцевих бюджетів України;
- дослідити зарубіжний досвід у формуванні доходів місцевих бюджетів;
- визначити проблемні питання у формуванні доходів місцевих бюджетів України;
- запропонувати шляхи збільшення доходів місцевих бюджетів України .

Об'єктом дослідження є процес формування доходів місцевих бюджетів.

Предмет дослідження економічні відносини, що виникають у процесі формування доходів місцевих бюджетів України.

Методи дослідження При дослідженні теоретичних основ доходів місцевих бюджетів та зарубіжного досвіду використовувалися: загальнонаукові та спеціальні методи визначення ролі місцевих доходів бюджетів. Зокрема, застосовувалися методи наукової абстракції аналізу, індукції і дедукції, узагальнення та системний метод – при дослідженні понятійного апарату; метод порівняльного аналізу – під час вивчення змісту наукової літератури та законодавчої бази і узагальненні основних напрямів сучасних досліджень з обраної проблематики; метод статистичних порівнянь показників – для визначення ролі місцевих податків та зборів при забезпеченні формування місцевого бюджету; метод економічного аналізу – при визначенні механізму формування ресурсів місцевих бюджетів та його оцінки; метод експертних оцінок – для оцінки ефективності механізму формування фінансових ресурсів на місцевому рівні.

Інформаційна база дослідження є нормативно-правові документи України. У кваліфікаційній роботі також використовувалися звітні дані Міністерства фінансів

України, Державної аудиторської служби, Рахункової палати України, Державного казначейства України, Національного банку України, Державного комітету статистики України, а також монографії, наукова періодична література.

Структура та обсяг роботи. складається з 3 основних розділів. У першому розділі висвітлено основні теоретичні засади від різних науковців про доходи місцевого бюджету, їх, принципи, класифікацію, досліджено організаційно-правові засади формування доходів місцевого бюджету України. У другому розділі фактори впливу на доходи місцевого бюджету України, проаналізовано їх склад, структуру, динаміку за останні п'ять років. У третьому розділі розкрито зарубіжний досвід формування доходів місцевого бюджету України, проблемні питання та запропоновані шляхи їх вдосконалення.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **«Теоретико-методологічні засади доходів місцевих бюджетів»** висвітлено основні теоретичні засади сутності поняття доходів місцевих бюджетів України, склад та класифікацію системи доходів місцевого бюджету їх функції, досліджено організаційно-правові основи механізму формування місцевих бюджетів в розрізі дохідної частини.

У другому розділі **«Практика формування дохідної частини місцевих бюджетів України»** проаналізовано виконання дохідної частини місцевих бюджетів України та на прикладі обласного бюджету Одеської області, динаміку та структуру податкових надходжень з місцевих бюджетів до доходів Державного бюджету України у період 2015-2019 рр., вплив податкових платежів на наповнення місцевого бюджету, міжбюджетних трансфертів на розвиток та формування доходів місцевих бюджетів України.

У третьому розділі **«Шляхи вдосконалення системи формування та виконання місцевих бюджетів України за доходами»** розкрито зарубіжний досвід формування та справляння податкових надходжень, проблеми формування місцевих бюджетів в розрізі доходів та систематизовано шляхи вдосконалення системи формування доходів місцевих бюджетів України.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1. У роботі встановлено, що доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок двох видів надходжень: власних і закріплених та наданих офіційних трансфертів, тобто за рахунок законодавчо визначених у встановленому порядку загальнодержавних податків, зборів та інших платежів. Власними доходами визнано доходи місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів. Власні доходи місцевих бюджетів доцільно тлумачити як грошові кошти, що повністю належать місцевим бюджетам та у твердо фіксованому розмірі зараховуються до них, не надходячи до бюджетів вищого рівня і не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів. Закріплені

доходи це такі, що на довготривалій основі передаються до місцевих бюджетів у повному розмірі або за визначеною, єдиною для всіх бюджетів часткою.

2. Характерною ознакою для системи місцевих фінансів України на сьогодні є залежність доходної бази місцевих бюджетів від центрального бюджету країни. Співвідношення між податковими надходженнями, які зараховують до державного та місцевих бюджетів, за підсумками 2019 р. сформовані на користь головного бюджету країни – 76,4%:23,6%; перерозподіл фінансових ресурсів значно більшою мірою відбувається між окремими групами бюджетів на місцевому рівні.

3. У роботі побудовано математичну однофакторну модель залежності доходів місцевих бюджетів України від ВВП за допомогою Excel з прямою залежністю та статистичною значимістю показників на рівні 85%, що підтверджує основний вплив ВВП на доходну базу місцевих бюджетів та здійснено прогнозування обсягів доходів місцевих бюджетів України на 2020 рік при темпах зростання ВВП 128,6%, темпи зростання доходів місцевих бюджетів складуть 34,23%.

4. Встановлено зростання доходів місцевих бюджетів протягом п'яти років. У структурі доходів місцевих бюджетів традиційно переважали офіційні трансферти та податкові надходження, питома вага яких у 2019 р. становила 54,6% і 40,9% відповідно. Неподаткові надходження, які займають третє місце у структурі доходів місцевих бюджетів, упродовж 2015–2019 рр. також зростали, але у 2019 році відбувся невеликий спад, який склав 26,1 млрд.грн, що на 3п.п менше ніж у 2018р. Без урахування міжбюджетних трансфертів план в наступні п'ять років виконувався понад визначений обсяг доходів, показники яких становили 107814,75 млн грн, 154539,24 млн грн, 219497,34 млн грн, 260182,52 та 295815,3 млн грн, а відсоток виконання плану — 111,75%, 110,42%, 104,55%, 101,27%, 101,4 у 2015 р., 2016 р., 2017 р., 2019 р. відповідно.

5. Найбільшу питому вагу основних доходів у загальній сумі надходжень становили офіційні трансферти, які на 2019 рік склали 260,3 млрд.грн. Питома вага офіційних трансфертів у складі доходів місцевих бюджетів за аналізований період знаходиться в межах 59,1% (2019 р.) – 59,08% (2015 р.). Другу позицію в структурі доходів місцевих бюджетів України складає податок на доходи фізичних осіб – 29,5% від загальної суми доходів загального фонду місцевих бюджетів (або 998,3 млрд грн).

6. Податок на доходи фізичних осіб, починаючи з 2016 року має тенденцію до збільшення. На 2019 рік вона становила 25%, що на 0,8 п.п. більше ніж в 2018 році, що говорить про незначне, але все ж таки поліпшення економічної ситуації в Україні. Основними чинниками, що вплинули на зростання надходжень ПДФО, є збільшення розміру мінімальної заробітної плати (+12,1% до 2018 року) та зростання середньомісячної заробітної плати на 19,4% (до 10260 грн), порівняно з відповідним періодом 2018 року).

7. Залишається тенденція до залежності місцевих бюджетів від державного бюджету внаслідок збільшення в їх доходах частки міжбюджетних трансфертів, хоча починаючи з 2019 року ця тенденція має спад. У 2019 році міжбюджетні трансферти склали 260,3 млрд.грн проти 173,9 грн у 2015 році. Співставляючи фактичні і планові

показники офіційних трансфертів, слід відмітити, що для них характерне незначне недовиконання, яке у динаміці років скорочується. Так, якщо у 2015 р. рівень виконання місцевих бюджетів за офіційними трансфертами складав 98,4%, а вже у 2016 р. – 99,4%, у 2017 р. – 97,63 %, а у 2018 р. – 98,12 %, проте у 2019 році % виконання зменшився і становив 95%. Зауважимо, що хоча в Україні з 2015 р. активно здійснюється децентралізація фінансових ресурсів, обсяг офіційних трансфертів у розмірі більше 59% з 2015-2018рр. насторожує, адже вказує на зворотну дію у порівнянні з 2019 р., адже цей показник почав зменшуватися та становив 46,4%.

8. У структурі місцевих податків найбільш питома вага припадає на податок на майно. У 2019 році склав 37,9 млрд.грн, що на 6,7 млрд.грн більше ніж у 2018 році, що пов'язано з покращенням бюджетно-податкового планування. У структурі податку на майно перше місце припадає на транспортний податок. У 2019 році обсяг транспортного податку склав 0,27 млрд.грн, що на 0,6 млрд.грн більше ніж у 2018 році. Земельний податок склав у 2019 році 13,2 млрд.грн, що на 3,4 млрд.грн більше ніж у 2018 році. Протягом 5-ти років податок мав тенденцію до збільшення, у 2015 році він склав 4,5 млрд.грн, а у 2019 році 13,2 млрд.грн, що в абсолютному прирості складає 8,7 млрд.грн.

8. Проаналізовано структуру доходів бюджету Одеської області та встановлено, що основна питома вага в доходах належить податку на доходи фізичних осіб, який протягом аналізованого періоду збільшився з 2015 року до 2019 року на 1 723 855,9 тис.грн. В розрізі податку на доходи, податку на прибуток, податку на збільшення ринкової власності, у 2017 році ці податки становили 1 531 463,6 у загальній структурі 39,1%. У 2019 році спостерігаємо збільшення частки цих податків в загальній структурі, в порівнянні з 2017 роком, збільшення відбулось на 23,3%.

9. В роботі систематизовано проблемні питання формування доходів місцевих бюджетів : дотаційність при формуванні місцевих бюджетів, низька питома вага податкових платежів закріплених за відповідними територіями, незацікавленість місцевих органів влади у збільшенні надходжень до бюджетів, недосконалість Бюджетного кодексу, а саме відсутність чіткого і законодавчо встановленого поділу повноважень органів місцевої влади на делеговані і власні, скасування з 2020 року надходжень до місцевих бюджетів акцизного податку з виробленого в Україні пального та акцизного податку з ввезеного на митну територію України пального.

10. Систематизовано заходи вдосконалення існуючої системи використання та планування місцевих бюджетів за доходами України: запровадження нових податків для зменшення дотаційності при формуванні місцевих бюджетів, таких як: податок на розкіш, податок на відсоток по депозит, податок на гральний бізнес (ігрові автомати); збереження існуючих джерел наповнення місцевих бюджетів та недопущення вилучення стабільних джерел надходжень; розширити перелік місцевих податків і зборів які будуть надходити до місцевих бюджетів; надати органам місцевого самоврядування право коригувати ставки місцевих податків і зборів, але контролювати цей процес з державного боку; збільшення частки доходів від місцевого господарства, забезпечити високу прибутковість комунальних підприємств; сприяння розвитку малого і середнього бізнесу; розвивати культуру

фінансової незалежності цих органів, надати їм альтернативні шляхи до наповнення місцевого бюджету.